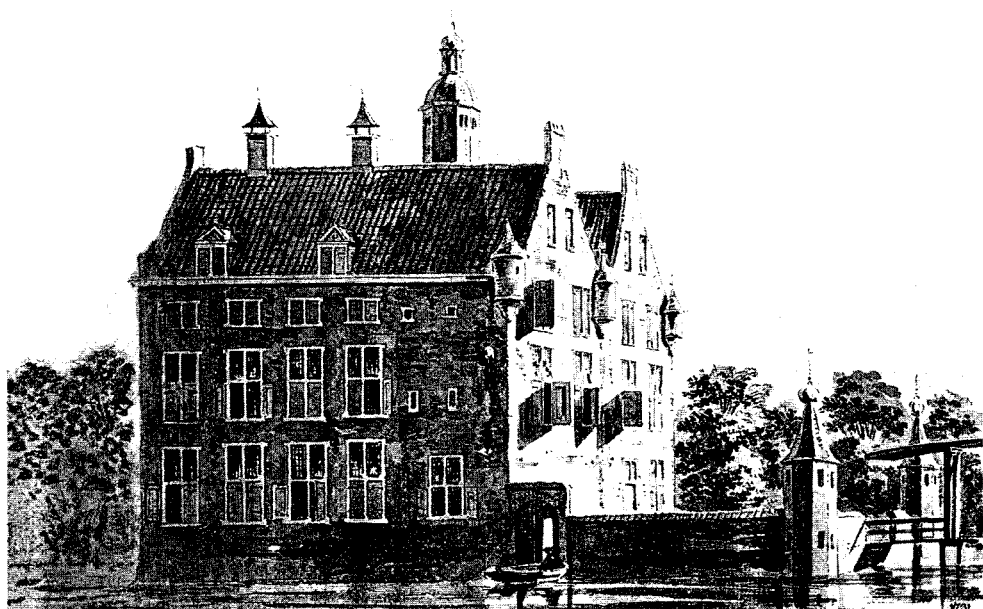

HET SLOT OUD ALKEMADE

In de Alkmadders van september 1999 schreef André van Noort een artikel over het oude slot Alkemade, dat eeuwenlang aan het eind van de huidige Wasbeekertaan te Sassenheim heeft gestaan. Heel beknopt beschreef hij het kasteel en zijn bewoners. De Stichting Oud Sassenheim heeft in 1996 een uitgebreide publicatie over het slot gedaan in een weekblad. De heer P.J.Th.Langeveld was de schrijver van het artikel. Met toestemming hebben wij het volgende artikel samengesteld.

Het slot Oud Alkemade was van origine een versterkte boerderij, gebouwd op een oude duinrug. In de duinstreek was er een aantal van deze ridderhofsteden. Enkele daarvan zijn uitgebouwd tot een echt kasteel, zoals het Huis Dever, het Huis ter Leede, het Huis te Warmond en het Huis Alkemade. Zo'n ridderhofstede had een goede rugdekking door de achterliggende uitgestrekte veengebieden en moerassen. Dat was zeker nodig, want er waren vaak roerige tijden. Denk alleen maar aan de Hoekse en Kabeljauwse twisten, een in onze ogen ingewikkelde strijd tussen twee adellijke partijen, die duurde van 1350 tot 1492.

Dit in de vroege middeleeuwen nog maar nauwelijks in ontginning genomen veengebied ten oosten van de duinstreek was vrij ontoegankelijk. Met zijn drassige

De buitenplaats Oud Alkemade naar een tekening van Abraham de Haen de Jongere (1730)

weilanden, moerassen, meren, poelen en wouden, en zijn vele dieren, vogels, vlinders en insecten, moet het een prachtig natuurgebied zijn geweest. Maar voor de mensen, die er woonden, zonder voldoende beveiliging door goede dijken, was het vaak grote ellende. Door het open Haarlemmermeer, de vaak buiten zijn oevers tredende Rijn en het kwelwater uit de duinstreek was er voortdurend wateroverlast en waren er soms overstromingen, waardoor veel mensen en dieren verdronken.

De herkomst van Alkemade

Het grondgebied van Alkemade stamt waarschijnlijk uit het eind van de twaalfde eeuw of het begin van de dertiende eeuw. Het was toen een naamloos ambacht in het bezit van de burggraven van Leiden en bestuurd door een adellijke Heer. Het is niet helemaal duidelijk wanneer de landerijen, die toen in eigendom waren van Jan van Cuyk, burggraaf van Leiden, zijn overgegaan naar Dirk van Alkemade. Het moet voor 1225 zijn geweest, want toen gaf de Abdij van Egmond een leengoed, gelegen tussen het land van Dirk van Alkemade en het leengoed van Willem van Zijl, aan Franco de Mij. Op grond hiervan kunnen we aannemen dat Dirk hier al landerijen bezat.

Dirk van Alkemade werd geboren in 1140 en stamde uit het oude grafelijke huis van Holland. Dit blijkt uit het wapenschild: een rode leeuw op een gouden veld. Waar Dirk woonde is niet bekend, maar het geslacht Alkemade moet veel bezittingen in de duinstreek hebben gehad. Zo woonde Walewijn van Alkemade, Dirks zoon, op een ridderhofstede waar nu het Huis ter Leede staat. Zijn vier zoons (Arent, Walewijn, Dirk en Floris) zijn zich *Van Zassenem* gaan noemen. De oudste zoon, Arent, was pastoor in Haarlem en samen met zijn broer Walewijn stichtte hij de Abdij Leeuwenhorst te Noordwijkerhout. Dirk, die genoemd was naar zijn grootvader, woonde na de dood van zijn vader ook op het Huis ter Leede.

De naam Alkemade

Waar de naam *Alkemade* vandaan komt, is niet met absolute zekerheid te zeggen. De naam kent door de eeuwen heen meer dan vijftien verschillende schrijfwijzen, zoals Alcmade, Alckemade, Alcma, enzovoort. Over deze naam bestaan verschillende lezingen. Het tweede deel van de naam "made" is niet moeilijk te beschrijven. Een made was destijds een laaggelegen weiland of hooiland. Het eerste deel is lastiger te verklaren. "Alk" kan komen van "gemene", dat wil zeggen "gezamenlijke"; dus gezamenlijke weide. Naar het Keltische woord "Ela" voor zwaan zou het volgens sommigen Zwanenweide genoemd kunnen zijn. Deze veronderstelling lijkt niet zo vreemd als men bedenkt, dat alleen de adel zwanen in bezit mocht hebben, maar ze is toch toponymisch (naamkundig) niet juist. De verklaring van "Alk" is volgens wetenschappers kauw of kraai en dan zou de naam betekenen Kraaienweide of nog beter: weide waar kraaien zich veelvuldig plegen op te

houden.

(Hoe de gemeente Alkemade aan zijn naam komt, is al vaker in de Alkmadders aan de orde geweest. Nog in de uitgave van december 2001 stond een artikel hierover. De Stichting Oud Alkemade houdt de volgende uitleg voor juist: Het woord "alk" of "alke" is afgeleid van "elk" of "elke". Het woord "made" betekent niets anders dan een stuk land of gemeenschap, van of voor iedereen. Samengevoegd betekent "elke made", dat het land aan niemand toebehoort. Het geslacht "Alkemade", dat van de Van Poelgeesten afstamt, heeft zich vernoemd naar de in eigendom zijnde grond. Redactie.)

Alkemade wordt "Heerlijkheid"

Omstreeks 1290 koopt Diederik, een kleinzoon van Dirk, de hofstede en het ambacht van de burggraven van Leiden. In hetzelfde jaar krijgt hij van Graaf Floris de Vijfde het recht van "Heerlijkheid". Hierdoor mocht hij besturen, rechtspraak houden en belasting heffen. (Onder nummer 80350 in het gemeente-archief van Leiden bevindt zich het authentieke bewijs, waarin Jan van Ammers, Florens van Tol (ridderen) en Jan Aloudzoon van Rhijnland met Hughe van Hilvaren en Goderext van Zoeterwoude verklaren op 2^e Paasdag 1296 getuigen te zijn geweest van de verkoop van het nog naamloos gebied 'Alkemade' door de Heer van Cuyck, burggraaf van Leiden, aan Diederick van Alkemade. Redactie.)

De groei zit erin. In een oorkonde van 1 april 1296 zien we dat Hendrik van Alkemade, de zoon van Diederik, zijn rechten en bezittingen uitbreidt door landerijen bij Leimuiden en Rijnsaterwoude van Jan van Cuyk over te nemen en dat hij in een aantal dorpen verschillende soorten belastingen mag innen. De acte zegt het in bloemrijk oud-Hollands zo:

Jacoba van Beieren is 14 jaar als ze trouwt met de 9 jarige Jan van Touraine.

We Jan van Cuke, ridder, doen cond dat wi bekennen (= aanstellen) Heynrie van Alckemaede in eenen leengoide (= leengoed) Rijnsaterwoude, Leijdemude ende tiende van Leijdemude en de smaltiende van Rijnsaterwoude ende die ghite der Kerken van Rijnsaterwoude en de Leijdemude ende van Warmonde, ende alle die eijgen lude die die mine waren (= al mijn onderhorige lieden) ende der tiende van Katendrecht. Dit orkunde wi mit desen jegenswordighen letteren.

Hendrik wordt een aanzienlijke man. Over de nazaten van hem is ons weinig met zekerheid bekend. Aan het einde van de dertiende eeuw komt in ieder geval aan de mannelijke lijn van het geslacht een einde.

Alkemade in andere handen

Vanaf 1406 gaat het ambacht Alkemade verschillende keren over naar andere eigenaren. Zo zien we dat op 27 april 1416 Jan van der Woude, Heer van Warmond, het ambacht koopt voor 700 gouden Franse Kronen. Op 11 februari 1420 verlijdt (= beleent) Jacoba van Beieren het ambacht Alkemade. Deze schatrijke vrouw, toen wonende op het Slot Teylingen, had het ambacht kennelijk in eigendom gekregen. Haar huwelijk met Frank van Borselen gaf zoveel familieproblemen, dat haar rechten in 1433 overgingen naar haar oom Jan van Beieren, die de bijnaam "Jan zonder genade" had. Na diens dood gingen de rechten over naar Jacoba's neef Filips van Bourgondië. Een periode van verval van het Slot Alkemade was aangebroken.

P.J.Th. Langeveld

Naschrift: het slot is in 1824 gesloopt

*Voor Frank van Borselen
verbreekt Jacoba van
Beieren de regelingen van
1428.*